

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра туристичного та готельно-ресторанного бізнесу

РЕФЕРАТ

кваліфікаційної роботи

на здобуття освітнього ступеня магістр

зі спеціальності 242 «Туризм»

за освітньою програмою

«Економіка та організація туристичної діяльності»

на тему: **«Стан та перспективи розвитку бальнеологічного туризму (на прикладі санаторію «Сонячне Закарпаття»)»**

Виконавець:

студентка Центру заочної форми
навчання

Філюк Валерія Вікторівна

Науковий керівник:

кандидат економічних наук, доцент

Галасюк Світлана Сергіївна _____

ОДЕСА – 2022

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Бальнеологічний туризм, розвинутий в туристичних дестинаціях з розвіданими джерелами природних мінеральних вод, завжди приваблює людей, які прагнуть підтримувати стан свого здоров'я. Модним трендом останнього часу є поєднання медичних процедур, які надаються в класичних санаторіях, з послугами по біологічному відновлюванню організму, зокрема, спа- та велнес.

Загальні умови, від яких залежить розвиток туризму, зокрема бальнеологічного, стосуються, перш за все, найшвидшої перемоги України у російсько-українській війні, скасування вимог воєнного стану, стабілізації соціально-економічної ситуації, відбудови знищених об'єктів критичної інфраструктури, подолання наслідків пандемії тощо.

Але навіть в умовах воєнного стану бальнеологічні санаторії України, що розташовані на території Закарпатської області, продовжують працювати в штатному режимі та надавати людям необхідні послуги. Розуміючи, що попит на відвідування санаторіїв у 2022 році значно менший, ніж у довоєнні та допандемійні часи, жоден санаторій не зачинився і намагається пропонувати послуги у повному обсязі, шукаючи різні варіанти покращення свого становища та виконуючи найважливішу соціальну місію – надання допомоги в лікуванні, реабілітації та оздоровленні своїм гостям.

Проте в Україні за мирних часів також існували певні проблеми в розвитку бальнеологічного туризму, зокрема: недосконалість податкового законодавства, що перешкоджає вкладенню інвестицій в рекреаційну інфраструктуру і санаторно-курортний комплекс; різна відомча підпорядкованість лікувально-оздоровчих установ; недоліки в системі регіонального управління ринком лікувально-оздоровчих послуг; застаріла матеріально-технічна база деяких санаторно-курортних закладів.

Центральне місце в структурі бальнеологічного туризму посідають санаторії, лікувальна база яких задіяна на надання послуг з максимальним використанням цілющих властивостей мінеральних вод. Тому проведення досліджень щодо стану та перспектив розвитку закладів цього типу, вивчення їх основних рис та комплексу надаваних послуг, є актуальним, своєчасним та підкреслює необхідність розроблення обґрунтованих рекомендацій щодо підвищення якості обслуговування та зростання їх доходів і прибутку.

Мета дослідження. Розробка та обґрунтування практичних рекомендацій організаційно-економічного характеру, спрямованих на виявлення сучасного стану і перспектив розвитку бальнеологічного туризму на прикладі санаторію «Сонячне Закарпаття».

Завдання дослідження:

- вивчити умови розвитку бальнеологічного туризму в системі лікувально-оздоровчої діяльності;
- виявити складові санаторно-курортної інфраструктури бальнеологічного туризму;

- дослідити європейський та національний досвід розвитку бальнеологічного туризму;
- аналіз комплексу послуг та санаторно-курортної інфраструктури, призначених для організації бальнеологічного туризму в Закарпатській області;
- аналіз цінкових пропозицій санаторіїв закарпатських мінеральних вод;
- виявити специфіку організації бальнеологічного туризму на прикладі санаторію «Сонячне Закарпаття»;
- розробити основні пропозиції, спрямовані на розвиток бальнеологічного туризму в Закарпатському регіоні;
- розробити комплекс заходів щодо вдосконалення організації бальнеологічного туризму у санаторії «Сонячне Закарпаття»;
- внести пропозиції щодо автоматизації процесу планування лікувально-оздоровчих процедур в бальнеологічному санаторії «Сонячне Закарпаття».

Об'єкт дослідження – сучасний стан розвитку бальнеологічного туризму.

Предмет дослідження – сукупність теоретичних та практичних аспектів, пов'язаних з виявленням перспективних напрямків розвитку бальнеологічного туризму в Закарпатському регіоні та, зокрема, в санаторії «Сонячне Закарпаття».

Методи дослідження. Для виконання кваліфікаційної роботи були використані такі методи дослідження: діалектичний метод пізнання, абстрактно-логічний (теоретичні узагальнення та формування висновків), ситуаційний аналіз, метод абсолютних, середніх та відносних величин, методи порівняння, економіко-статичний, графічний тощо.

Інформаційна база дослідження. Теоретичну та методологічну основу дослідження становлять наукові публікації вітчизняних та закордонних вчених, українські нормативно-правові акти, матеріали науково-практичних конференцій, інтернет-ресурси, а також звітні дані бальнеологічного санаторію «Сонячне Закарпаття».

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота магістра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи становить 92 сторінок комп'ютерного тексту. Основний зміст викладено на 82 сторінках. Робота містить 22 таблиці, 4 рисунки.

Апробація результатів дослідження. Тема кваліфікаційної роботи сформована відповідно до напрямів науково-дослідної роботи кафедри туристичного та готельно-ресторанного бізнесу ОНЕУ. Основні результати кваліфікаційної роботи представлені в матеріалах науково-практичних конференцій у вигляді публікацій тез доповідей:

1. Аналіз конкурентних позицій бальнеологічних санаторіїв Закарпатської області. Innovative areas of solving problems of science and practice. Proceedings of the VII International Scientific and Practical Conference.

Oslo, Norway. 2022. Pp. 683-689. URL: <https://isg-konf.com/innovative-areas-of-solving-problems-of-science-and-practice>.

2. Сучасні реалії розвитку бальнеологічного туризму в Закарпатті. Integration of scientific and modern ideas into practice. Proceedings of the VIII International Scientific and Practical Conference. Stockholm, Sweden. 2022. Pp. 833-838. URL: <https://isg-konf.com/integration-of-scientific-and-modern-ideas-into-practice>.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі кваліфікаційної роботи *«Теоретичні аспекти організації бальнеологічного туризму»* розглянуто умови розвитку бальнеологічного туризму в системі лікувально-оздоровчої діяльності; виявлено складові санаторно-курортної інфраструктури бальнеологічного туризму; систематизовано європейський та національний досвід розвитку цього виду туризму.

Другий розділ кваліфікаційної роботи *«Дослідження сучасного стану розвитку бальнеологічного туризму в Закарпатському регіоні»* присвячено аналізу комплексу послуг та санаторно-курортної інфраструктури, призначених для організації бальнеологічного туризму в Закарпатті; аналізу цінових пропозицій санаторіїв закарпатських мінеральних вод; вивченню специфіки організації бальнеологічного туризму на прикладі санаторію «Сонячне Закарпаття».

У третьому розділі *«Перспективні напрямки розвитку бальнеологічного туризму в Закарпатському регіоні»* На підставі конкурентного аналізу основних санаторіїв закарпатських мінеральних вод розроблено пропозиції, спрямовані на розвиток бальнеологічного туризму в цьому регіоні. Розроблено комплекс заходів щодо вдосконалення організації бальнеологічного туризму в санаторії «Сонячне Закарпаття».

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дозволило зробити основні висновки:

1. Вивчено специфіку бальнеологічного туризму в системі лікувально-оздоровчої діяльності. Досліджено основні групи мінеральних вод залежно від їх складу, властивостей та лікувального призначення. З'ясовано критерії (рівень мінералізації, спосіб подачі, практичне застосування), за якими застосовується поділ мінеральних вод (столові, лікувально-столові, лікувальні) залежно від їх бальнеологічного використання. Встановлено комплекс лікувальних процедур із застосуванням мінеральних вод – пиття, ванни, душі, інгаляції, зрошення, промивання, купання в басейнах тощо. Виявлено основні ознаки бальнеологічного туризму, а також чинники його розвитку.

2. Розглянуто сутність терміну «санаторій» згідно із законодавством про охорону здоров'я та про туризм. Виявлено певні суперечності, які

існують між нормативно-правовими документами цих двох сфер діяльності та гальмують розвиток бальнеологічних санаторіїв. Встановлено основні елементи санаторно-курортної інфраструктури, до яких належать зона надання лікувально-оздоровчих послуг, зони розміщення, харчування, відпочинку. Вивчено конкретні функціональні вимоги, що висуваються до бальнеологічних санаторіїв. Систематизовано комплекс послуг, надаваних даними закладами.

3. Досліджено досвід країн Центрально-Східної Європи (Чехії, Угорщини, Польщі, Словаччини), які є лідерами серед європейських держав у розвитку бальнеологічного туризму. Встановлено, що за індексом туристичної привабливості вони значно випереджають Україну, яка володіє унікальними природними ресурсами, зокрема, родовищами мінеральних вод, але не має настільки розвинутої санаторно-курортної бази, щоб повноцінно конкурувати з означеними країнами. Вивчено структуру бальнеологічних курортів України, яка складається з чотирьох основних регіонів – Карпатського, на який доводиться 71% в їх загальному обсязі; Центрально-Східного (14%), Подільського (10%) і Південного (4%). Встановлено, що найбільша кількість бальнеологічних курортів України розташована в Закарпатській області. Виявлено основні проблеми розвитку бальнеологічного туризму в Україні. Визначено тенденції розвитку цього виду туризму в Україні та країнах Центрально-Східної Європи.

4. Встановлено основні види закарпатських мінеральних вод, три з яких належать до преміальних марок та здобули популярність далеко за межами України. Це – «Поляна квасова», «Поляна купель» та «Лужанська». Інші води («Шаянська», «Боржавська», «Сойминська», «Кушницька», «Олегівська», «Келечинська») також мають цілющі властивості і показані для лікування захворювань органів травлення.

Виявлено, що на базі родовищ закарпатських мінеральних вод працюють вісім бальнеологічних санаторіїв («Сонячне Закарпаття», «Поляна», «Квітка полонини», «Кришталеве джерело», «Шаян», «Карпатія», «Боржава», «Верховина»), які мають власні бювети для питного застосування та лікувальну інфраструктуру. Детально проаналізовано інфраструктуру цих санаторіїв та комплекс надаваних послуг.

5. Проведено аналіз цінових пропозицій восьми бальнеологічних санаторіїв Закарпаття. Вивчено асортимент лікувальних процедур, надаваних ними. Встановлено складові базового пакету послуг (лікування, проживання, харчування), які входять у вартість путівки. З'ясовано, що основу тарифної політики санаторіїв складають послуги розміщення, тому що саме від них залежить варіювання цін на путівки, тому що вартість лікування і харчування для всіх однакова. Досліджено номерний фонд бальнеологічних санаторіїв Закарпаття і вартість путівок залежно від типу розміщення і сезону року (низький, високий).

6. Вивчено специфіку організації бальнеологічного туризму на прикладі санаторію «Сонячне Закарпаття». Досліджено історію його розвитку та документи, на підставі яких він працює зараз. Представлено

комплектацію номерного фонду та його оснащення. Проаналізовано вартість базових путівок і курсівок для дорослих і дітей. Вивчено інфраструктуру підрозділів сервісу санаторію «Сонячне Закарпаття». Досліджено основні показники виробничо-економічної діяльності цього закладу. Вказано на зменшення його доходів удвічі та отримання збитків у 2020 р.

7. Досліджено популярність восьми бальнеологічних санаторіїв Закарпатської області в мережі інтернет, зокрема на Google.maps, UAHotels, Sanatorii.in.ua. Проаналізовано оцінки за відгуками гостей цих закладів. Встановлено, що лідерами є «Квітка полонини» і «Кришталеве джерело», послідовниками лідерів – «Боржава» і «Карпатія»; середня позиція належить санаторіям «Сонячне Закарпаття» і «Шаян»; аутсайдери – «Поляна» і «Верховина». Зроблено SWOT-аналіз розвитку бальнеологічного туризму в Закарпатському регіоні, на підставі якого пропоновано основні заходи для утримання постійних клієнтів та залучення нових в найближчій перспективі.

8. Проаналізовано особливості роботи бальнеологічного санаторію «Сонячне Закарпаття» на підставі вивчення відгуків (позитивних та негативних) його гостей. Розроблено комплекс рекомендацій для покращення стану санаторію, спрямованих на вирішення проблем з номерним фондом, харчуванням в дієтичній їдальні, провадженням лікувальних процедур, наданням додаткових послуг, підвищенням кваліфікації персоналу, покращенню іміджу закладу.

9. Надано пропозиції щодо автоматизації процесу планування лікувально-оздоровчих процедур в бальнеологічному санаторії «Сонячне Закарпаття». Встановлено, що серед всіх проблем, які потребують вирішення, потрібно вибрати саме ту, яка зможе вже на початковому етапі принести кошти, необхідні для нівелювання частини збитків що з'явилися в санаторії протягом останнього часу. Розуміючи, що в період дії воєнного стану немає можливості починати повномасштабний ремонт та модернізацію санаторних корпусів, а впроваджувати нові послуги в невідремнтованих приміщеннях є недоречним, запропоновано впровадити систему раціоналізації графіку отримування процедур за допомогою спеціальної програми, яка спроможна вести електронні картки клієнтів в автоматичному режимі та ліквідувати черги на процедури.

Встановлено, що поряд із санаторієм «Сонячне Закарпаття» побудовано і працюють багато приватних пансіонатів з розвинутою інфраструктурою спортивно-оздоровчих та культурно-розважальних послуг. Але основним мотивом приїзду їх клієнтів на курорт є отримання медичних процедур, які можна відвідувати саме в лікувальному корпусі і водолікарні санаторію. Тому пропозиція щодо впровадження автоматизованої системи складання графіків для уникнення черг спроможна залучити більшу кількість відпочивальників з інших закладів, що приведе до підвищення доходів санаторію «Сонячне Закарпаття». На підставі вивчення різних систем автоматизації пропоновано впровадити програмний продукт «SERVIO» від компанії «Expert Solution».

АНОТАЦІЯ

Філюк В.В. «Стан та перспективи розвитку бальнеологічного туризму» (на прикладі санаторію «Сонячне Закарпаття»)

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра зі спеціальності 242 «Туризм» за магістерською програмою професійного спрямування «Економіка та організація туристичної діяльності»

Одеський національний економічний університет. – Одеса, 2022.

Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел.

Об'єкт дослідження – сучасний стан розвитку бальнеологічного туризму. Предмет дослідження – сукупність теоретичних та практичних аспектів, пов'язаних з виявленням перспективних напрямків розвитку бальнеологічного туризму в Закарпатському регіоні.

Метою дослідження є розробка та обґрунтування практичних рекомендацій організаційно-економічного характеру, спрямованих на виявлення сучасного стану і перспектив розвитку бальнеологічного туризму на прикладі санаторію «Сонячне Закарпаття».

У роботі розглянуто теоретичні аспекти організації бальнеологічного туризму; досліджено сучасний стан розвитку бальнеологічного туризму в Закарпатському регіоні; зроблено пропозиції, спрямовані на розвиток бальнеологічного туризму в Закарпатському регіоні; рекомендовано комплекс заходів щодо вдосконалення організації бальнеологічного туризму в санаторії «Сонячне Закарпаття».

Ключові слова: бальнеологічний туризм, мінеральні води, курорт, бальнеологічний санаторій, лікувально-оздоровчі процедури, санаторно-курортна інфраструктура, комплекс санаторно-курортних послуг.

ANNOTATION

Filiuk V.V. «State and prospects of the balneological tourism development (on the example of the sanatorium «Sonyachne Zakarpattia»)»

Qualifying work on obtaining a master's degree in the specialty 242 «Tourism» for the master's program of professional directing «Economy and organization of tourist activity»

Odessa National Economic University. - Odessa, 2022.

The qualifying work consists an introduction, three chapters, conclusions, list of sources used and applications.

The object of research is the current state of development of balneological tourism. The subject of the study is a set of theoretical and practical aspects related to the identification of promising directions for the development of balneological tourism in the Transcarpathian region.

The purpose of the study is to develop and substantiate practical recommendations of an organizational and economic nature, aimed at identifying the current state and prospects for the development of balneological tourism on the example of the sanatorium «Sonyachne Zakarpattia».

Theoretical aspects of the organization of balneological tourism are considered in the work; the current state of development of balneological tourism in the Transcarpathian region was investigated; proposals aimed at the development of balneological tourism in the Transcarpathian region have been made; a set of measures to improve the organization of balneological tourism in the sanatorium «Sonyachne Zakarpattia» is recommended.

Key words: balneological tourism, mineral waters, resort, balneological sanatorium, health and wellness procedures, sanatorium-resort infrastructure, complex of sanatorium-resort services.